

EU-ministerivaliokunta, kirjallinen menettely 15.-17.3.2023

KOMISSION PERUSTELTU LAUSUNTO ASIASSA INFR(2022)4010; EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen (EU) 2016/679 ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin (EU) 2016/680 noudattaminen

Perusteltuun lausuntoon vastaaminen – Rekisteröidyn oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin – Tieto kantelun etenemisestä kolmessa kuukaudessa – Oikeussuojakeino tuomioistuimessa – Ylimmät laillisuusvalvojat

Suomi on 26.1.2023 vastaanottanut perustellun lausunnon, jolla komissio on jatkanut Suomea vastaan aiemmin aloittamaansa rikkomusmenettelyä, joka koskee EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen (EU) 2016/679 ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin (EU) 2016/680 noudattamista.

Komissio katsoo, että Suomi ei ole noudattanut asetuksen 78 artiklan 2 kohdan ja direktiivin 53 artiklan 2 kohdan ja perusoikeuskirjan 47 artiklan mukaisia velvoitteita, koska Suomessa ei komission mukaan ole säädetty tehokkaasta oikeussuojakeinosta tilanteessa, jossa tietosuojan valvontaviranomainen ei ole käsitellyt sille tehtyä kantelua tai ilmoittanut kantelun etenemisestä kolmen kuukauden kuluessa.

Muistiossa ehdotetaan, että Suomen vastauksessa ilmoitetaan, että Suomessa on aloitettu lainsäädäntömuutosten valmistelu esillä olevan puutteen korjaamiseksi. Vastauksessa annettaisiin myös aikatauluarvio lainsäädäntömuutosten etenemisestä.

Perusteltu lausunto on rikkomusmenettelyn toinen vaihe. Jos komissio ei tyydy Suomen siihen antamaan vastaukseen, se voi saattaa asian rikkomuskanteena unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi. Määräaika perusteltuun lausuntoon vastaamiselle päättyy 27.3.2023.

Asian tausta ja perusteltu lausunto

Komissio aloitti rikkomusmenettelyn Suomelle 6.4.2022 antamallaan virallisella huomautuksella. Komissio katsoi, että Suomi ei ole noudattanut yleisen tietosuoja-asetuksen (EU) 2016/679 asetuksen 78 artiklan 2 kohdan, rikosasioiden tietosuojadirektiivin (EU) 2016/680 53 artiklan 2 kohdan ja perusoikeuskirjan 47 artiklan mukaisia velvoitteita, koska Suomessa ei

komission mukaan ole säädetty tehokkaasta oikeussuojakeinosta tilanteessa, jossa tietosuojan valvontaviranomainen ei ole käsitellyt sille tehtyä kantelua tai ilmoittanut kantelun etenemisestä kolmen kuukauden kuluessa.

Suomi vastasi viralliseen huomautukseen 17.6.2022 päivätyllä kirjeellä. Suomen vastauksessa kiistettiin komission väitteet keskeisiltä osin ja katsottiin, että mahdollisuus kannella oikeuskanslerille tai oikeusasiamiehelle yhdessä muiden käytettävissä olevien oikeussuojakeinojen kanssa takaavat tehokkaan oikeussuojan komission tarkoittamassa tilanteessa.

Komissio on jatkanut rikkomusmenettelyä Suomelle 26.1.2023 antamallaan perustellulla lausunnolla. Komissio toistaa siinä kantansa ja korostaa, että esillä olevissa säädöksissä edellytetään, että tilanteissa, joissa viranomainen on passiivinen, on käytettävissä oikeussuojakeino nimenomaan tuomioistuimessa.

Asiassa sovellettava unionin lainsäädäntö

Yleisen tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohdan mukaan jokaisella rekisteröidyllä on oikeus tehokkaihin oikeussuojakeinoin, jos 55 ja 56 artiklan nojalla toimivaltainen valvontaviranomainen ei ole käsitellyt kantelua tai ilmoittanut rekisteröidylle kolmen kuukauden kuluessa 77 artiklan nojalla tehdyn kantelun etenemisestä tai ratkaisusta, sanotun kuitenkin rajoittamatta muita hallinnollisia muutoksenhakukeinoja tai muita kuin oikeudellisia oikeussuojakeinoja. Rikosasioiden tietosuojadirektiivin 53 artiklan 2 kohta on sisällöltään samanlainen kuin asetuksen 78 artiklan 2 kohta.

Perusoikeuskirjan 47 artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella, jonka unionin oikeudessa taattuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava tässä artiklassa määrättyjen edellytysten mukaisesti käytettävissään tehokkaat oikeussuojakeinot tuomioistuimessa. Saman artiklan 2 kohdan mukaan jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa, joka on etukäteen laillisesti perustettu. Jokaisella on oltava mahdollisuus saada neuvoja ja antaa toisen henkilön puolustaa ja edustaa itseään.

Asiassa sovellettava kansallinen lainsäädäntö

Suomessa yleistä tietosuoja-asetusta täydentävät kansalliset säännökset sisältyvät pääasiassa tietosuojalakiin (1050/2018). Rikosasioiden tietosuojadirektiivi on pantu täytäntöön henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetulla lailla (1054/2018). Näissä laeissa säädetään rekisteröidyn oikeudesta saattaa asia tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi, jos rekisteröity katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä rikotaan sitä koskevaa lainsäädäntöä. Tietosuojavaltuutetun päätökseen voi hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Mainittuihin lakeihin ei sisälly säännöksiä sellaisesta erityisestä oikeussuojakeinosta, jonka mukaan rekisteröity voisi saattaa asian erikseen tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos tietosuojavaltuutettu ei ole käsitellyt rekisteröidyn kantelua tai ilmoita rekisteröidylle kolmen kuukauden kuluessa käsittelyn etenemisestä tai ratkaisusta.

Perustuslain (731/1999) 21 §:ssä ja hallintolain (434/2003) 23 §:ssä turvataan oikeus viivytyksettömään käsittelyyn. Esillä olevissa laiminlyöntitilanteissa rekisteröidyllä on keskeisenä oikeussuojakeinona käytössään kantelu ylimmille laillisuusvalvojille, eli oikeuskanslerille ja eduskunnan oikeusasiamiehelle. Oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävistä ja toimivallasta säädetään perustuslain 108–111 §:ssä sekä valtioneuvoston oikeuskanslerista an-

netussa laissa (193/2000), eduskunnan oikeusasiamiehestä annetussa laissa (2002/197) ja valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta annetussa laissa (330/2022). Vakavassa laiminlyöntitilanteessa asia voi tulla käsiteltäväksi tuomioistuimessa rikosoikeudellista virkavastuuta tai virkamiehen vahingonkorvausvastuuta koskevana asiana.

Merkitys Suomen kannalta

Perusteltu lausunto on toinen vaihe SEUT 258 artiklan mukaisessa rikkomusmenettelyssä. Jos komissio ei tyydy Suomen perusteltuun lausuntoon antamaan vastaukseen, se voi saattaa asian rikkomuskanteena unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi. Unionin tuomioistuimen määräämät taloudelliset seuraamukset olisivat mahdollisia vasta siinä tapauksessa, että unionin tuomioistuin katsoisi Suomen rikkovan unionin oikeutta eikä Suomi tämän jälkeen korjaisi lainsäädäntöään.

Oikeusministeriö on 14.2.2023 päättänyt asettaa työryhmän, jonka tehtävänä on valmistella luonnos hallituksen esitykseksi tietosuojalain ja henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain muuttamiseksi. Hankkeen tavoitteena on varmistaa, että rekisteröidyn oikeus tehokkaiisiin oikeussuojakeinoihin tuomioistuimessa toteutuu myös tapauksissa, joissa on kyse tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohdan ja direktiivin 53 artiklan 2 kohdan tarkoittamasta tilanteesta, ja laatia ehdotukset tarvittaviksi lainmuutoksiksi.

Esitys Suomen kannaksi

Komissiolle ilmoitettaisiin, että Suomessa on aloitettu lainsäädäntömuutosten valmistelu sen varmistamiseksi, että rekisteröidyn oikeus tehokkaiisiin oikeussuojakeinoihin tuomioistuimessa toteutuu rikkomusmenettelyn kohteena olevissa tilanteissa.

Vastauksessa arvioitaisiin, että asiaa koskeva hallituksen esitys voitaisiin antaa eduskunnalle syyskauden alussa 2023. Tavoitteena on, että lainsäädäntömuutokset voisivat tulla voimaan alkuvuodesta 2024.

Asian valmistelu

Asian valmisteluun ovat osallistuneet OM:n ja UM:n edustajat.

Asiaa on käsitelty oikeudelliset kysymykset –jaoston kirjallisessa menettelyssä 10.-13.3.2023.

Esitys

EU-ministerivaliokunnalle esitetään, että Suomi vastaa komissiolle edellä esitettyjä päälinjoja noudattaen.

Lainsäädäntöneuvos

Mervi Pere

Jakelu UM OIK-30 EU-tuomioistuinasioiden yksikkö

Tiedoksi OM